

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ, КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Майданик О. О.

Докт. юрид. наук, професор кафедри конституційного, адміністративного та господарського права Академії праці, соціальних відносин і туризму

В умовах здійснення Конституційної реформи в Україні особливо гостро відчувається потреба у розробці належного наукового підґрунтя для успішного її проведення. З огляду на зазначене особливо актуальним є визначення напрямів розвитку українського законодавства щодо місцевого самоврядування, що неможливе без проведення аналізу концептуальних питань місцевого самоврядування, його сутності та гарантій.

Насамперед слід відзначити, що сучасна концепція місцевого самоврядування розроблена міжнародними інституціями на основі вивчення і узагальнення багаторічної практики правового регулювання і функціонування місцевого самоврядування у багатьох країнах світу. Концептуальні основи місцевого самоврядування визначені і викладені у таких міжнародних актах, як: «Всесвітня декларація місцевого самоврядування» (далі – Всесвітня декларація)[1] та «Європейська хартія про місцеве самоврядування» (далі – Європейська хартія)[2], яка ратифікована Україною. У цих документах наголошено, що місцеве самоврядування має бути передовсім визнане як принцип у конституції країни або в основному законі про урядові структури держави (Всесвітня декларація ст. 1; Європейська Хартія ст. 2).

Всесвітня декларація проголошує, що місцеве самоврядування – це право та обов'язок місцевих органів влади регулювати та вести державні справи під свою особисту відповідальність і в інтересах місцевого населення (ст. 2) [1]. За Європейською хартією, місцеве самоврядування – це право і реальна здатність органів місцевого самоврядування регламентувати значну частину державних справ і управляти нею, діючи в межах закону, під свою відповідальність і в інтересах місцевого населення (ст. 3) [2].

Таким чином, виходячи із змісту міжнародно-правових документів, можна визначити місцеве самоврядування як право, обов'язок та реальну здатність органів місцевого самоврядування регламентувати значну частину державних справ і

управляти нею, діючи в межах закону, під свою відповідальність і в інтересах місцевого населення.

Порівняльний аналіз міжнародно-правових документів з питань місцевого самоврядування та положень вітчизняного конституційного законодавства свідчить, що норми Конституції та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» не сповна відповідають положенням ратифікованої Україною Європейської Хартії [3; 4]. Насамперед, в законодавстві України не визначено, в чій саме інтересах здійснюється місцеве самоврядування: держави, територіальної громади, угруповань чи конкретних осіб [3, ст. 140; 4, ст. 2]. В Європейській хартії, ст. 3 ж це питання отримало однозначне формулювання: «органи місцевого самоврядування... діють в інтересах місцевого населення» [2]. За п. 2 ст. 3 Європейської Хартії, ст. 140 Конституції України та ст. 2 Закону «Про місцеве самоврядування...», місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами безпосередньо та через органи місцевого самоврядування. Однак, у ст. 5 Закону, де встановлена система місцевого самоврядування, форми безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення не передбачаються як елемент цієї системи. Отже, простежується невідповідність ст. 5 Закону положенням міжнародних документів, Конституції України та ст. 2 самого Закону. Існують проблеми у конституційно-правовому регулюванні статусу і повноважень місцевих рад, їх взаємодії із сільськими, селищними та міськими головами, у забезпеченні організаційної та матеріально-фінансової автономії місцевого самоврядування в Україні, що також не відповідає міжнародним стандартам у цій сфері.

З огляду на вимоги ч. 1 ст. 9 Конституції України, ст. 18 Закону України «Про міжнародні договори України» від 22 грудня 1993 р. [3; 5], ратифікація Україною Європейської Хартії зобов'язує нашу державу ретельніше підійти до імплементації концептуальних положень цього

документу у національне законодавство з питань місцевого самоврядування [6; 7].

За час, що минув з моменту ухвалення чинної Конституції України, відбулося чимало подій, які суттєво вплинули на становище місцевого самоврядування. Це свідчить про існування нагальної

потреби вдосконалення законодавства України з місцевого самоврядування і на основі цього – реформування системи місцевого самоврядування, що об'єктивно впливає на ефективність здійснення конституційної реформи в Україні.

Перелік літератури та джерел інформації

1. Всесвітня декларація місцевого самоврядування (прийнята на 27 Міжнародному Конгресі Інтернаціональною Спілкою Місцевих Влад 23-26 вересня 1985 р.) // Місцеве і регіональне самоврядування в Україні. – 2004. – Вип. 1-2. – С. 65-69.
2. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр.
5. Закон України «Про міжнародні договори України» від 22 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/3767-12.
6. Майданник О. В. Конституційний статус місцевих рад і його подальший розвиток в законодавстві України / Майданник О. В., Майданник О. О. // Конституція України – основа подальшого розвитку законодавства. Зб. наук. праць. – 1997. – Вип. 2. – С. 94-104.
7. Майданник О. О. Місцеве самоврядування: поняття, характерні риси, загально-правові основи / Майданник О. О. // Правничий вісник Університету «КРОК». – 2010 / – Вип. 6. – Т.1. – С. 4- 10.

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ТА ПРИНЦИПІВ

Калиновський Б. В.

Канд. юрид. наук, завідувач кафедри конституційного та міжнародного права
Національної академії внутрішніх справ

Модель територіальної організації влади в Україні реалізується через систему «політичного та економічного двовладдя»: діють призначені з центру місцеві державні адміністрації й обрані населенням органи та посадові особи місцевого самоврядування. Фактично штучно створено соціально непросту ситуацію конкуренції, коли обидві структури змагаються за і без того обмежені фінансові та інші матеріальні ресурси, а також за контроль над власністю. Незважаючи на те, що така ситуація є одним із чинників, які призвели до загострення в Україні політичної, соціальної та економічної кризи, законодавець не поспішає поставити крапку у проведенні децентралізації.

Чинна в Україні модель місцевого самоврядування унеможлиблює реалізацію багатьох принципів місцевого самоврядування, вироблених практикою західноєвропейських держав (зокрема таких, як субсидіарність; самостійність у вирішенні питань, віднесених до відання місцевого самоврядування; свобода ініціативи в межах закону). Це підтверджує тезу про те, що зміні підлягає недосконала система організації влади. Першочерговим завданням є здійснення адміністративно-територіальної реформи для забезпечення адекватної територіальної основи організації та функціонування місцевої публічної влади.